MARVELĖS KAPINYNAS

Mindaugas BERTAŠIUS

2003 m. buvo tęsiami dar 1991 m. pradėti Marvelės kapinyno tyrimų darbai. Kapinynas yra Kauno miesto teritorijoje, žemutinėje Nemuno slėnio terasoje. Preliminarūs tyrinėjimo rezultatai buvo skelbiami mokslinėje informacinėje spaudoje (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais*, t. 1, V., 1992, p. 90–94; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 120–124, 128–132; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 93–95, 99–101; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 173–175, 184–187; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 248–251; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 91–95; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 114–116; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 92–93). Po kelerių metų pertraukos vėl sugrįžta prie žirgų kapų, kurie išsidėstę R kapinyno teritorijos pakraštyje.

2003 m. tyrinėtas 45 m² plotas, esantis PR kapinyno dalyje, – tai ploto 294 R pusė (V šio ploto pusė tyrinėta 2000 m.). Jis orientuotas P–Š kryptimi. Tyrimų metu ištirti 9 griautiniai žirgų kapai numeruojami Kž 229–Kž 236 (tarp jų Kž 232–I ir 232–II), kurie visi buvę ties gretimo Š ploto 293 riba. Tarp jų randami pavieniai smulkūs degintiniai žmonių kauliukai. Tačiau jie nesudaro jokio telkinio ir, matyt, yra patekę iš gretimų degintinių kapų (V ar Š pusėse). P ir PR šio ploto dalis tuščia – kapų čia nebuvo rasta. Dabartinis paviršius nežymiai nuolaidėjo PV kryptimi, pirminis paviršius šioje vietoje buvo lygus, plotas yra Nemuno slėnio pakilumos centrinėje dalyje. Arčiausiai paviršiaus esantys kapai rasti praktiškai po humusingo paviršiaus sluoksniu. Žirgų kapų duobių kontūrų negalima buvo išskirti ir dėl žemės struktūros, ir dėl labai tankiai vienas greta kito palaidotų individų, labai dažnai gana sunku buvo atskirti atskirų žirgų skeletus. Be to, žirgų palaikai yra išmėtyti, kaulai ar jų dalys susimaišę ir identifikuoti atskirus individus buvo gana sunku. Visi žirgų kapai priskirtini tam pačiam kapų tipui – tam tikro dydžio plote kapinyno paviršiuje ar giliau pažeriami sukapoti žirgo palaikai. Tokį kapą charakterizuoja be tvarkos išmėtytų kaulų ir jų fragmentų telkinys. Kapai datuotini vėlyvuoju geležies amžiumi. Tokio tipo kapų Marvelės kapinyne rasta ir ankstesnių tyrimų metu.

Tyrimai papildo, bet iš esmės nepakeičia ankstesnių tyrimų metu sukauptos medžiagos pagrindu darytų apibendrinimų, kurie skelbti įvairiuose leidiniuose. Po 2003 m. tyrimų paaiškėjo, kad šioje dalyje toliau į R pusę tęsiasi kapai, tačiau P pusėje greičiausiai fiksuota kapinyno riba, pasibaigianti žirgų kapų grupe. Ši kapų grupė lieka nebaigta tyrinėti, nes ir degintiniai, ir žirgų kapai tęsiasi toliau į R, o degintiniai žmonių kapai randami ir Š dalyje.

Tyrimų metu rastos 1–3 skirtingos vietos su žirgų palaikais. Žirgų kapų tirtame plote labai daug, čia labai sunku tiksliau apibrėžti kapo duobės formą ar dydį. Remiantis osteologine analize (kurią atliko LVA doc. L. Daugnora) beveik visuose kapuose rasti dviejų individų palaikai (tik Kž 235 palaidotas vienas individas), bendras palaidotų individų skaičius siekia 18. Paprastai laidoti 5–6 metų eržilai.

Visiems kapams būdingi paviršiuje išmėtyti palaikai, randami išsibarstę gana skirtingo dydžio plotuose – nuo 0,5x1,0 m ar 0,7x0,9 m iki 0,9x1,9 ar 1,2x1,5 m dydžio ir pan. Pastebėta, kad kaulai paprastai pažerti

vienu sluoksniu, retkarčiais dviem ar daugiau (Kž 232). Toks žemės su permaišytais išmėtytais kaulais plotas siekia nuo 5–8 cm iki 0,2–0,26 m storio, tačiau vyrauja apie 0,12 m storis (Kž 230, 232–I, 232–II, 233). Tarp jų įsiterpia ryškiau ar sunkiau pastebimi švaresnės (be kaulų ar su mažesniu kiekiu kaulų) žemės sluoksneliai. Susidaro įspūdis, kad šie kapai formuojami per kelis kartus, t. y. vienu metu paaukojus žirgą, jo palaikai truputį užberiami žeme; po to čia pat aukojamas kitas žirgas. Tai ryškiai liudija kai kuriuose kapuose išskiriami tokie sluoksniai, kur kartu su žirgo palaikais (kai kuriomis kūno dalimis?) sudedamos ir įkapės – kamanų dalys, sagtys, apkalai ir kt. Šiuose sluoksniuose kaulai guli be jokios tvarkos, vyrauja galūnių ir galvos kaulai – išmėtyti visame plote, neretai sulaužyti, visur pasklidę dantys, galvos kaulų fragmentai. Preparuojant šie atskiri plotai paviršiuje gan aiškiai skiriasi. Paprastai laidoti du individai.

Žirgų kapuose rasta įvairių dirbinių. Tarp kaulų rasta žirgo aprangos dirbinių ar jų fragmentų – žąslai (2), balnakilpės (2), įvairiausi apkalėliai, kabučiai, įvijos, sagtys, geležinis skambalas. Radiniai liudija apie tokio tipo kapams būdingas gausesnes ar retesnes įkapes – jos rastos visuose kapuose. Kartais randami gintariniai dvigubo nupjauto kūgio formos karoliai (Kž 231, 236), dažnas radinys – įvairaus dydžio karčių įvijos, kartais su išlikusiais viduje raištelių likučiais. Labai dažnos kapuose įvairių formų geležinės sagtys – ovalios, kvadratinės, stačiakampės, D formos.

Kapai datuojami IX–XI a.

MARVELĖ CEMETERY

In 2003 was proceeded the archaeological research of Marvelė burial ground in Kaunas. There were investigated 9 horse graves (osteologically there were identified about 18 horses' sceletons). Horse graves were found in the eastern part of burial ground. The horse graves were ascribed to one type of burials: – burial items together with the bones of one or several horses scattered in a definite area measuring 0.7x0.9 – 1.5x1.2 m, usually in one or two layers 0.08–0.2 (mostly 0.12 m) m thick. Horse graves were dated to the 9th–11th centuries. Many of horses contained numerous burial items – bridle bits (2), amber beads (2), stirrups (2), many sheet metal spirals ornamenting the mane, horse bells, many different buckles and others.

VIEŠVILĖS KAPINYNAS

Ugnius BUDVYDAS

2003 m. TIM pratęsė ardomo Viešvilės kapinyno (A 1636, Jurbarko r., Viešvilės sen.) archeologinius tyrimus (33 pav.) (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 255–256; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 118–119; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 99–101). Kapinynas su pertraukomis tyrinėjamas jau penktus metus. Rasti 3 degintiniai mirusiųjų kapai bei 1 griautinis vaiko kapas, datuojami X–XI a.

2003 m. pradžioje vietos ūkininkas, darydamas užvažiavimą į kalvą, dalį kapinyno traktoriumi nustumdė. Paviršiuje rasta degintinių kaulų bei įmovinis ietigalis. Dėl šių priežasčių buvo nuspręsta atlikti archeologinius tyrimus traktoriaus nustumdytoje kalvos